

Övergången till en biobaserad och cirkulär ekonomi – några rurbana tankespån

Denna text skall ses som ett synopsis för vidare tänkande och ett försök att sammanfatta delar av lärprocessen Rurban Region.

Malin Rönnblom beskriver hur en urban norm har stark påverkan på olika ansatser kring regional utveckling, där regional utveckling är ett väldigt vitt begrepp som omfattar allt från samhällsplanering via tillväxtfrämjande åtgärder till kultur med mera. Den urbana normen gör, starkt förenklat, att staden är utgångspunkten för både tänkande och handlande. Detta producerar periferier i de geografier som inte är urbana. En faktor som bidrar till detta är bilden att ekonomisk aktivitet är koncentrerad till urbana centra. Detta stämmer till viss del, då finansiella och andra strukturer klustras i städer. Däremot är produktionsvärdena per capita ofta högre utanför städerna, baserat på att det där finns naturresurser. Detta visar bland annat Lina Bjerke i sin forskning.

Städer, eller byggnation, tränger undan biologisk mångfald och produktionskapacitet. Där en grönyta asfalteras försvinner helt enkelt träd, gräs, djur och blommor. Under senare tid har olika ansatser gjorts för att förstå och beskriva värdet av det naturen producerar och erbjuder. I början av 00-talet etablerades begreppet ekosystemtjänster för detta. Det finns invändningar mot detta begrepp, till exempel bygger resonemangen på att naturen finns till för människan och att det naturen erbjuder värderas i relation till hur människan värderar det i ekonomiska termer.

Ekosystemtjänster skapar dock en möjlighet att, inom en ekonomistisk ram, värdera tjänster som naturen erbjuder för att på så sätt kunna beskriva målkonflikter och göra informerade val. En utmaning är att de allra mest grundläggande ekosystemtjänsterna, de som benämns stödjande och reglerande, i hög grad saknar affärs- eller intäktsmodeller. Till dessa tjänster hör sådant som fotosyntes och pollinering, som i grunden är förutsättningar för mänskligt liv eftersom att de är helt grundläggande för produktion av livsmedel. Här finns således en konflikt mellan ett ekonomistiskt paradigm sådant det är definierat idag och en hållbar utveckling. Här krävs en omställning där externaliteter internaliseras, det vill säga där förorenaren betalar och den som får sina intäkter från ekosystemtjänster reinvesterar i dem.

Naturen har en förmåga att skapa och upprätthålla förutsättningar för liv på väldigt effektiva sätt. Ett berömt exempel är när staden New York behövde säkra tillgång till rent vatten för sina invånare. Genom att göra åtgärder i Catskill Mountains i stället för att bygga ett industriellt reningsverk minskade både investeringskostnaden och driftskostnaderna avsevärt. Det är förstås möjligt att med teknik rena vatten, men det kräver elektricitet, kemikalier, byggnader och personal. Detta är något som skogen, marken och sjöarna i Catskill Mountains gör av sig självt.

Martin Henning beskriver att ekonomiska logiker kommer och går i olika eror. Den nuvarande eran bygger på tillväxtens och den industriella logiken. I en möjlig framtid är det istället en biobaserad och cirkulär ekonomi som är utgångspunkten. Detta kommer att påverka förhållandet mellan olika geografier, mellan stad och land. Lite skämtsamt kan man till exempel säga att där städerna har "koncentrationssvårigheter" lider landsbygderna av "näringsbrist". I dagens linjära flöden koncentreras kväve och fosfor i städernas reningsverk. Detta är näring som behövs på åkern för att kunna odla mat och andra grödor.

I en cirkulär ekonomi, där ett annat narrativ förstärks, kommer det ömsesidiga beroendet mellan olika geografier att tydliggöras. En uppvärdering av andra slags resurser är en möjlig konsekvens av det. Detta kan också komma att påverka den urbana normen, eftersom det påverkar samhällskontraktet i grunden.

För regionutvecklare innebär detta att både verktygslåda och uppdrag behöver utvecklas. Det är i princip omöjligt att till exempel sluta alla kretslopp i en geografi, som i staden eller på landet. Flera kompletterande geografier behövs, liksom arbete i olika geografiska skalor.

Tankar kring denna text välkomnas, till exempel till magnus.fredricson@skaraborg.se eller magnus.fredricson@gmail.com